

Tematické okruhy ke státní závěrečné zkoušce programu FF N-CJ Český jazyk a literatura pro studenty imatrikulované od podzimu 2019 včetně, specializační plán čeština jako cizí jazyk

E Specializační plán čeština jako cizí jazyk

Průběh zkoušky: Student si vylosuje dvě otázky jazykové, dvě literární a jednu specializační.

Vylosované literární otázky budou modifikovány podle seznamu četby, který student s sebou přinese ke státní závěrečné zkoušce.

I. JAZYKOVÁ ČÁST

i. Vývoj češtiny

1. Raná stará čeština – časové vymezení, prameny (bohemika, glosy, přípisky), nejstarší doložené české texty, základní jazyková charakteristika, rozvoj slovní zásoby, poměr ke konkurenčním jazykům (latina a němčina)
2. Čeština 14. stol. – časové vymezení, prameny (žánrová skladba, významné texty), základní jazyková charakteristika, rozvoj slovní zásoby, stylové prostředky, pravopis, poměr ke konkurenčním jazykům (latina a němčina), první jazykovědné reflexe češtiny
3. Čeština doby husitské – časové vymezení, prameny (žánrová skladba, významné texty / významní autoři), základní jazyková charakteristika, rozvoj slovní zásoby, stylové prostředky, pravopis, Husův jazyk a vliv na vývoj češtiny, jazykovědné reflexe češtiny, proměny psaného jazyka – „demokratizace“ spisovného jazyka, poměr ke konkurenčním jazykům (latina a němčina)
4. Humanistická čeština – časové vymezení, diskuze o pojmenování epochy (alternativní pojmenování), prameny (žánrová skladba, významné texty / významní autoři), základní jazyková charakteristika, rozvoj slovní zásoby, stylové

prostředky, stabilizace psaného jazyka na konci 16. stol., rozvoj pravopisu (vliv knihtisku), jazykovědné reflexe češtiny (dobové gramatiky a slovníky), poměr ke konkurenčním jazykům (latina a němčina)

5. Barokní čeština – časové vymezení, stereotypy v hodnocení této epochy – koncept jazykového úpadků, prameny (žánrová skladba, významné texty / významní autoři), základní jazyková charakteristika, rozvoj slovní zásoby, stylové prostředky, jazyk českého exilu, jazykovědné reflexe češtiny (dobové gramatiky a slovníky), poměr ke konkurenčním jazykům (latina a němčina)
6. Čeština 19. stol. – a) obrozenecká fáze, časové vymezení, počátky kodifikace a její autoři, rozvoj funkcí a sociální báze spisovné češtiny, vývoj výrazových prostředků, jazykovědné reflexe češtiny (dobové gramatiky a slovníky), vývoj pravopisu, poměr k cizím jazykům (vztah k němčině a jiným slovanským jazykům), b) poobrozenecká fáze, časové vymezení, vývoj výrazových prostředků, vývoj funkcí spisovné češtiny, poměr k cizím jazykům (vztah k němčině a jiným slovanským jazykům), péče o spisovný jazyk (brusiči), vývoj dialektů
7. Čeština 20. stol. – časové vymezení, rozvoj výrazových prostředků, jazyková politika meziválečného Československa, funkční pestrost spisovného jazyka, jazyková kultura a diskuze o ní, institucionální báze spisovné češtiny, strukturní a nestrukturní útvary češtiny, vlivy cizích jazyků
8. Jazykový kontakt – definice, podtypy (kolektivní × individuální, bilingvismus × diglosie), interference, výpůjčka (borrowing), replika jazykového materiálu a repliky jazykového vzoru (kalk), důvody přejímek, procesy adaptace přejímek, hierarchie výpůjček (borrowing scales), internacionalismy, standardní průměrná evropština (Standard Average European), internacionalismy; čeština v jazykovém kontaktu v historické perspektivě (vliv němčiny, latiny, polštiny, ruštiny, francouzštiny a angličtiny)
9. Teritoriální stratifikace češtiny – přehled hlavních skupin tradičních teritoriálních dialektů, diferenciací nářečí jako výsledek jazykového vývoje; nivelizační procesy ve vývoji českých nářečí, česko-moravské diference v rámci těchto procesů, obecná čeština, interdialekty; základní znaky vybrané nářeční skupiny; jazyk města Brna
10. *Český jazykový atlas* – celková charakteristika (obsah, metody zpracování jazykového materiálu), zařazení do kontextu odborné reflexe českých teritoriálních dialektů; další aktivity dialektologického oddělení ÚJČ AV ČR v Brně

ii. Struktura češtiny

1. Typy kritérií pro vymezení slovních druhů – sémantická, morfologická, syntaktická
2. Vztah morfologie a fonologie – fonologické procesy nezávislé na morfologické struktuře (asimilace znělosti) vs. morfologicky závislé procesy (dloužení/krácení vokálů, palatalizace), rozdíly ve fonologickém chování prefixů a sufixů
3. Způsoby vyjadřování morfologických kategorií – analytické vs. syntetické (afixace, templát, supletivismus, morfonologické alternace), aglutinační vs. fúzující, Mirror Principle
4. Gramatické a sémantické funkce – argumentová struktura (agens, patiens, ...) a její syntaktická realizace (subjekt, objekt, ...), raising
5. Suprasegmentální fonologie – slabičná struktura, slovní přízvuk: morfologické vs. fonologické slovo

iii. Čeština v komparativní perspektivě

1. Subjekt, komplement, adjunkt
2. Pro-drop parametr
3. Konstrukce s reflexivem a jejich analýza
4. Tranzitiva, ditranzitiva, neakuzativa, neergativa
5. Slabičná struktura – slabičné konsonanty, extraslabičné konsonanty, alternace vokálů s nulou

iv. Jazyk, jeho užívání a odborná reflexe

1. Jazykový styl a různé způsoby klasifikace stylů – základní definice jazykového stylu; klasifikace stylů, např. styly objektivní a subjektivní, horizontální členění stylů, vertikální členění stylů
2. Charakteristika vybraného základního stylu – styl prostěsdělovací, odborný, administrativní, žurnalistický, řečnický, umělecký (funkce, stylové normy, dílčí styly vymezované v rámci příslušného základního stylu, žánry)
3. Pragmalingvistika – základní témata, jimiž se pragmalingvistika zabývá: reference a deixe, řečové jednání (mluvní akty, konverzační logika, konverzační analýza); ne/zdvořilost v komunikaci

4. Spisovný jazyk – teorie spisovného jazyka; jazyková správnost, jazyková kultura, jazyková adekvátnost; úzus, norma, kodifikace; standard, substandard
5. Charakteristika kodifikačních příruček pro psanou a mluvenou spisovnou češtinu
6. Typologie slovníků – dělení slovníků podle různých kritérií; přehled (specializovaných) slovníků češtiny od začátku 20. století
7. Výkladové slovníky češtiny – historie a současnost výkladové lexikografie v českém prostředí; stavba výkladového slovníku; základní výkladové slovníky češtiny 20. století: PSJČ, SSJČ, SSČ; perspektivy české výkladové lexikografie
8. Jazykové korpusy, elektronicky přístupné jazykové zdroje, elektronické slovníky – charakteristika a možnosti využití při studiu a ve výuce češtiny
9. Čeština jako druhý/cizí jazyk – definice, proces osvojování; Společný evropský referenční rámec pro jazyky (charakteristika, funkce)
10. Jazykovědná bohemistika – hlavní osobnosti (J. Dobrovský, J. Gebauer, J. Zubatý, F. Trávníček, V. Mathesius, B. Havránek, F. Daneš, M. Komárek ad.); současná institucionální centra, jazykovědné časopisy

II. LITERÁRNÍ ČÁST

i. Teorie literatury

1. Literární historie a proměny její metodologie, současný stav bádání
2. Postklasická naratologie a aktuální problémy teorie vyprávění
3. Versologie a interpretace poezie. Základní pojmy a problémy
4. Mýtus a ideologie, narativní konstrukce reality, manipulace
5. Základní směry literární teorie ve 20. století a v současnosti

ii. Starší česká literatura

1. Otázky a podněty současného literárněvědného bádání ve vztahu k starší české literatuře
2. Staroslověnské písemnictví; jeho význam, žánrové spektrum
3. Podoby a funkce středověké legendy, charakteristika významných textů
4. Středověká duchovní a světská lyrika, rytířská epika, jejich význam, charakteristika vybraných textů
5. Středověká kronika jako klíčový žánr středověké literatury, charakteristika vybraných textů
6. Žánrové i funkční proměny literatury v době husitské, její reprezentanti – autoři, texty
7. Charakteristika literatury renesančního humanismu v celku i vývojových fázích, žánrové spektrum, významní představitelé
8. Literatura doby barokní, specifikace tzv. katolického a evangelického baroka, reprezentativní žánry a autoři

iii. Česká literatura 19. století

1. Otázky a podněty současného literárněvědného bádání ve vztahu k české literatuře 19. století
2. Povaha obrozenské kultury a její proměny, jednotlivé modely národní literatury v syntetických pracích o české literatuře 19. století

3. Proměny různých podob literárnosti v české próze 19. století od konce 18. století po Českou modernu – klasicismus, romantismu, biedermeier, realismus, naturalismus, parnasismus
4. Proměny různých podob literárnosti v české poezii 19. století od konce 18. století po Českou modernu – klasicismus, romantismus, biedermeier, realismus, naturalismus, parnasismus
5. Proměny různých podob literárnosti v českém dramatu 19. století od konce 18. století po Českou modernu – klasicismus, romantismus, biedermeier, realismus, naturalismus, parnasismus
6. Literární kritika v české literatuře 19. století; soudobé časopisy, almanachy a významné kulturní instituce

iv. Česká literatura 1. poloviny 20. století

1. Otázky a podněty současného literárněvědného bádání ve vztahu k české literatuře první poloviny 20. století
2. Česká poezie od 90. let 19. století do roku 1918 – období moderny a secese, nové umělecké směry (symbolismus, dekadence, impresionismus; novoklasicismus, vitalismus, civilismus ad.)
3. Česká próza od 90. let 19. století do roku 1918 – období moderny a secese, nové umělecké směry (symbolismus, dekadence, impresionismus; novoklasicismus, vitalismus, civilismus ad.)
4. Česká poezie od roku 1918 do roku 1945 – nástup avantgardy, poetismus, surrealismus, spirituální poezie ad.
5. Česká próza od roku 1918 do roku 1945 – nástup avantgardy, fantastika a sci-fi, imaginativní próza, baladická próza, legionářská próza, ruralistická próza, psychologická próza, próza sociálního realismu ad.
6. České drama od 90. let 19. století do roku 1945 – období moderny a secese, nové umělecké směry (symbolismus, dekadence, impresionismus, novoklasicismus, vitalismus, expresionistické drama, problémové drama, společenské drama, avantgardní divadlo ad.)
7. Literární časopisy a almanachy od 90. let 19. století do roku 1945 a jejich význam pro rozvoj kritického myšlení o literatuře – osobnosti, programy, spory a polemiky v souvislosti s dobovými estetickými a poetologickými požadavky;

literární kritika od 90. let 19. století do roku 1945 – osobnosti, typy kritiky a její ideové předpoklady

v. Česká literatura 2. pol. 20. století

1. Otázky a podněty současného literárněvědného bádání ve vztahu k české literatuře druhé poloviny 20. století
2. Vývojové tendence v české literatuře a literární vědě manifestované v literárních seskupeních a směrech od poloviny 40. let 20. st. do současnosti, literární život a publicistika
3. Česká literatura období 1945–1948 – literární reflexe okupace, války a osvobození, spirituální literatura, poválečný vývoj v kultuře a společnosti
4. Padesátá léta 20. stol. – nástin společenského vývoje, hodnocení literárního života od r. 1948 do konce 50. let 20. stol., cenzurní zásahy, oficiální, ineditní a exilová básnická, prozaická a divadelní produkce, hlavní pojmy, díla a autoři publikující v ČSR.
5. Šedesátá léta 20. stol. – literární, kulturní a politické souvislosti daného období, transformace a diferenciacie poetik básníků, spisovatelů a dramatiků všech generací, zásadní díla a autoři; vývoj a proměny dramatu
6. Sedmdesátá a osmdesátá léta 20. stol. – normalizace a její charakteristika, hlavní díla a autoři publikující v ČSSR; samizdat, nezávislá česká literatura a literární věda a publicistika do r. 1990; nakladatelství a periodika v exilu do r. 1990
7. Devadesátá léta 20. stol. a počátek nového tisíciletí – charakteristika společenských a uměleckých změn, výklad pojmů a přehled teorií; významní autoři a díla; literární skupiny; literární kritika, nakladatelství, časopisy, literární ceny po r. 1989
8. Současná česká literatura – tendence a témata; proměna společenské a kulturní situace po pádu komunismu; vývojové proměny v poezii a próze, reflexe komunismu a druhé světové války v literatuře po roce 1989; současná témata české literatury; současná konceptuální literatura; literatura a moderní média (komiks, filmová adaptace, literatura na internetu) od 1990 do současnosti

III. ČEŠTINA JAKO CIZÍ JAZYK

1. Čeština jako druhý a čeština jako cizí jazyk – definice, proces osvojování, možné projevy jazykového kontaktu u vícejazyčných mluvčích
2. Společný evropský referenční rámec pro jazyky – charakteristika, referenční popisy češtiny jako cizího jazyka, stručný popis jednotlivých úrovní
3. Evropské jazykové portfolio – charakteristika, princip sebehodnocení, členění, využití
4. Jazyková diagnostika a hodnocení v češtině jako druhém a cizím jazyce pro dospělé – možnosti a postupy, zkoušky (CCE, trvalý pobyt, občanství)
5. Jazyková diagnostika a hodnocení v češtině jako druhém a cizím jazyce pro děti a mládež – možnosti a postupy, zkoušky, hodnocení v ZŠ v souvislosti s legislativou, inkluze
6. Výukové a metodické materiály zaměřené na výuku češtiny jako cizího/druhého jazyka pro dospělé – cílové skupiny, výukové materiály, výuka češtiny pro specifické účely, výuka češtiny v rámci Státního integračního programu, metodiky, organizace
7. Výukové a metodické materiály zaměřené na výuku češtiny jako cizího/druhého jazyka pro děti a mládež – cílové skupiny, výukové materiály, možnosti jazykové podpory v českém školství, výuka češtiny v rámci Státního integračního programu, metodiky, organizace
8. Informační a komunikační technologie ve výuce češtiny jako druhého a cizího jazyka – online nástroje, aplikace, e-learning, výuka pomocí Skype, využití korpusů